

СУДС

НИ Е ЗА МА

На господин Доксим Тортески, доајенот на македонската адвокатура, никогаш, а особено не денеска, кога нашиот правосуден систем се соочува со трагикомични ситуации што го девалвираат до крајни граници, не му се молчи. Денеска кога се интензивни дебатите и полемиките за реформите во третата власт, неговото искуство, знаење и мудрост се навистина драгоценци. Особено што доаѓаат како потреба од најискрениот и најпрофесионалниот негов дел да се раскаже "приказната", безмалку иста како познатата потреба на Милчо Манчевски и неговите филмски ликови. Иако мотото на господин Тортески е дека: "Адвокатите не се филмски ведети, бидејќи нивната улога е потешка и поскапа. Големите реклами се за кусогледите луѓе, а не за адвокатите. Да припаѓаш исцело и со успех на адвокатскиот еснаф значи катадневно да се потврдуваш и да го градиш авторитетот во релацијата: Да бидеш, да видиш, да останеш".

Адвокатот Доксим Никола Тортески е роден на 15.05. 1935 година во Галичник. Сите степени на своето образование ќе ги заврши во Скопје. По 1960-та откако ќе дипломира на Правниот факултет, во Скопје ќе биде професор во Средното училиште за внатрешни работи по предметите "Кривично право" и "Кривична постапка". Ќе биде именуван за началник на одделението за безбедност во сообраќајот, откако ќе го добие чинот Мајор на милиција (најмлад во СФРЈ). Од 1967 година ја започнува својата успешна адвокатска кариера.

Бил претседател на Адвокатската комора на Скопје. Заменик и претседател на Републичката адвокатска комора. Член на претседателството на Сојузот на адвокатите на СФРЈ, а денеска и по неодамнешното пензионирање е активен член на Комисијата за помилување на Р. Македонија. За него ќе ви речат дека никогаш не бил нихилист, фаталист ниту егоцентрик, туку објективен човек и адвокат.

Најголем оратор по кривичната проблематика. Случаите што најчесто ги бранел биле казниви од 1-15 години затвор и од 3 години - смртна казна. Неговата подготвеност во судницата се памети и денеска, како и тоа дека и обвинителите и судиите со стравопочит темелно ги проучувале предметите што тој ги бранел. Иако не водел прецизна статистика, сигурен е дека никогаш не го минал долниот праг на успешноста, од 100, 90 добиени случаи.

Тешко му паѓаат севкупните состојби во "државава наша златна" - како што вели, особено во правосудството. Интервјуто со бардот на македонската адвокатура Доксим Тортески е уште една наша припомош во низата досегашни и идни написи чие централно прашање е: Реформи да, но какви?

ТВОТО НЕ ШАЛА

■ Разговорот го водеше: Снежана КЛИНЧАРОВА

Правосудниот систем е дел од неубавата севкупна општествена грда stvarност на Македонија. Повикот за реформи особено во судството доаѓаат и од граѓаните и од властите, а најмногу од меѓународната заедница. Вие долги години бевте дел од овој систем (адвокатурата), каква е Вашата кроки-слика за состојбите во третата власт на Р. Македонија?

ТОРТЕСКИ: Прво, мене терминот "грда" не ми се бендисува, бидејќи ништо случајно на овој свет не се случува. Сè е резултат на некои појави на некое историско време, кулминација на некои состојби. Ако зборуваме за законодавството, за извршната власт и за судската власт ние зборуваме за еден период од пред 50 години кога се создаваше нашата држава. Ние не можеме сега веднаш да донесеме заклучок. Сè е резултат на она што ние сме го работеле. Знаете дека ние градевме социјализам и сите наши закони беа социјалистички закони. И тоа не значи дека беа лоши. Меѓутоа, ние градевме еден ниту ортодоксен ниту лабилен социјализам. Да речеме ортодоксен се викаше рускиот, а никаков се викаше албанскиот. Ние градевме нешто посебно. Sui generis социјализам своевиден. И бидејќи тоа го градевме, светот ни се чудеше. Тие закони наши, начинот на нашето размислување не го разбираа. Се враќам на старите времиња затоа што оттаму потекнуваат сите последици. Имавме една состојба каде што заради нашиот специфичен начин на градење на социјализмот, нашето законодавство не сакаше да прифати адвокатура. Едноставно се луеа заради тоа што мислеа дека социјализмот се гради на некој чудесен начин. Тогаш постоеја правници, правен систем, прекрасни судии имавме, закони, меѓутоа тие закони освен Облигациониот се менувани сто пати досега. Ниеден судија не може да ги научи. Ако во Англија 120 години еден член се менува, кај нас на пример за една година 18 пати истиот закон се менува. Еве земете го законот за јавни претпријатија. Тој има 840 члена. Тоа не може никој да го научи, а треба да биде азбучник за оние што ги формираат претпријатијата. За нас правниците и за мене како адвокат многу е битно законот да биде кус, суптилен, содржаен. Во таа шума од прописи се губат и правниците и адвокатите и судиите така што едноставно е невозможно да се живее во таа шума на прописи особено ако постојано се менува. Луѓето, правосудниот систем, судиите и адвокатите се дојдени во една положба каде што навистина не можат да постапуваат, бидејќи сè се менува. Значи, ние сме во тек на една сериозна промена.

Секоја власт (и социјалистичката и транзицискава) сака да стави рака врз судството првите две (законодавната и извршната) врз третата. Во време кога изборот на судиите е крајно дискутабилен (партизиран) ќе ни се случат ли реформи само со повикот до судиите за нивната свест и да си ја намалат корумпираноста?

ТОРТЕСКИ: Не е можно, бидејќи ние Македонците од феудализмот директно влеговме во комунизмот. Ние не го научивме предпериодот за влез во капиталистичко општество. Ние градевме нови социјалистички институции на специфичен начин. Тоа значи судија ќе си го ставиме, тој си е социјалистички ориентиран. Еве и конкретни случаи. Јас сум имал во мојата практика како адвокат, јас сум ја тужел општината, и државава. Знаете ли вие што значеше Р. Македонија да се тужи, а судија треба да суди. Тоа беше еден таков систем каде што да речеме сè беше нормирано и предодредено во смисла да се гради тоа социјалистичко општество. На таков судија ако му дадете таква задача, тој не е судија. И ден денеска ако на судијата инсистирате да решава такви спорови сте го зеле на душа. Треба да се биде судија независен. А за независен судија за да не биде корумпиран треба да има средства за живот. И тоа

значи добри средства. Да ви кажам еден податок. Во сите овие европски земји што нас нè сиркаат судиите имаат 210 - 220 илјади долари плата. Затоа им викаат ваше величество. Како ќе биде нашиот судија величество со 500 евра плата? Тоа е греота не само за него туку и за останатиот персонал. На пример, во судството имаме административен персонал што живее со 100 евра. И тоа не му е гарантирано. Па гледате дека штракуваат. Тие се за жалење. Кога се измени законот за судските такси ние адвокатите искрено верувавме, оти 1.000 насто ги поскапија, дека таа судска такса ќе биде доволна судиите да бидат релаксирани како што личи на нивното достоинство. Но, од тоа тие ништо немаат. Таксите ги поскапија и на тој начин ги девалвираа граѓаните и ја нарушија уставната категорија дека човекот има право на закон. Како може да имате граѓанска заштита ако вие за обичен проблем треба да дадете 60 илјади денари. Кој е тој наш граѓанин кој тоа уставно право може да го искористи. Оттука почна да се девалвира и нашето право и вербата во судиите. Заради тоа што судот продолжи со истата логика да си работи, си продолжи со нивната социјалистичка лежерност, а луѓето ги задолжија да плаќаат огромни такси. Луѓето сметаа дека ако плати таква такса дека треба веднаш да почувствува правда, а не по една година да добиете пресуда од првостепениот суд. Второстепениот суд независно што кажуваше претседателката на Апелациониот суд госпоѓа Филимена, дека Апелациониот суд е најажурен, јас тврдам дека овој суд е апсолутно неажурен. Мојам до некаде да разберам основните судови да бидат неажурни, но за Апелациониот суд тоа е неприфатливо. Ако не е ажурен Основниот суд заради тоа што нема сведоци тешко доаѓа до докази, што му е тешко на Апелациониот суд да реши предмет по жалба. Граѓанската постапка предвидува и расправа пред повисокиот суд, но таквата работа е заборавена во правосудството. Ако ова не се согледа и признае, тогаш се мами не само она, туку и сите ние и особено што уште еднаш се девалвира нашиот систем на правдата. Светот знае дека ние сме неажурни. Потешка е положбата пред Врховниот суд на Македонија, бидејќи по вонреден правен лек: ревизија или барање за заштита на законитоста се чека две години?!?! Кој е тој странски инвеститор кој би претрпел ваква неажурност, а вложил големи средства?

На судството му се потребни реформи. Но какви? Како да се намали партизацијата во судството до најмала можна мера? Имаат ли нашите судии доволно стручност, квалитет, професионализам?

ТОРТЕСКИ: Кога зборуваме за партизацијата морам да кажам дека ние имавме судии уште пред да добиеме партии. Оние судии што подоцна и никогаш не се партизираа тие беа најдобрите судии. Но, имавме ние низ историјата и лаици судии. Такви беа луѓето што немаа Правен факултет. Нивната јачина на судењето беше човечкиот резон и начинот на размислување. Оти правото не е толку интересно ако го научите колку што е интересна вродената логика. Знаете кој е најправ, стрината ми Арсоица е најправа. Иако немаше Правен факултет, ако ја прашавте ќе ви каже тој и тој е прав. По толку години правосудно знаење мене ми е многу чудно што ние бараме некоја материјална вистина. Или е вистина или не е. Кај нас уште важат тие социјалистички норми кои не беа прифатени. Ние имаме 100 закони сменето, но треба уште 1.000 да се сменат за да сфатиме и да ги доведеме до потребната висина. Зошто Европа нас не може да нè сфати, не може да нè прифати, бидејќи велиме ние судиме според слободно судско уверување. Тоа слободно судско уверување значи вие на судијата да му однесете 10 сведоци да тврдат дека јас денеска со вас сум бил, а тој вели не му верувам на ниеден, туку му верувам на еден што видел дека обвинетиот не влегол во вашата куќа. И тој нему му верува. Секој сведок е обврзан да се колне и во честа и да се колне во законот. И ги носи законските последици ако од лажното сведочење произлезе незаконит акт. Се прашуваме кој сведок до сега кривично одговорал за лажно сведочење?

Денеска најлесно се колнат во партијата најмалку во вистината во правдата, во државата и во законите. Партиите сега се над сè. Не се ретки случаите кога се даваат огромни суми за лажен исказ и никој ништо не им може бидејќи се заштитени. Но дали е секогаш така?

ТОРТЕСКИ: Не верувам дека е баш така. Тогаш значи партиите не ни чинат. Тогаш значи дека ние навистина не сакаме да направиме држава. Тогаш значи дека ние се опираме на Европа. Судијата треба да ја врши судската функција, да може да работи на начин како што работат судовите. Во Европа не може судија да пресуди или да продолжи да се сомнева ако 6 сведоци му потврдиле и се заколнале во Законот дека ја кажуваат вистината. А нашиот судија може да се сомнева. На десет нема да верува на еден ќе верува. И тој не мора да образложи зошто. Тоа е реликт на минатото време од кое сè уште не сме ослободени. Ние правиме капиталистичко општество, а не градиме капиталистички суд. Тоа што гласавме и сите дигнавме раце за парламентарна демократија не значи дека сме го сфатиле новото општество и дека сме се ослободиле од сите стравови. Сите тие и ние на извесен начин сè уште сме стегнати, деградирани. На судиите им е ограничен резонот на размислување и не можат да сфатат дека се тие арбитражи. Арбитражата е крупна работа, да бидете судија е голема работа, но независноста не се купува на евтин начин. За да се биде независен во судството тој треба лично да не биде зависен од никого. Ако тој партиски е зависен тој е за жалење и тажење. Ниеден човек не може да биде слободен ако од себе не се ослободи и ако не сфати дека таа улога што ја игра му е првостепена задача. Државна функција за која се колнел во законот дека ќе ја извршува и дека ќе суди по правото без оглед којшто ќе каже. Кога ова ќе се сфати, а тоа е крупна работа, тогаш ќе бидат решени многу проблеми во судството. Кога наш суд ќе донесе пресуда како онаа на англискиот кога нивната грофица ја осудија на 11 илјади фунти плус и контејнерот да го чисти затоа што фрлила една лушпа од банана, тогаш ќе можеме да кажеме дека нашиот суд почнал да го суди и она што досега не му беше и не му е дозволено. Сегашниве последици се резултат и од непознавање на Законот и од доминантната моќ на власта но и од квалитетот на судиите, не сакам да речам хендикепирани, но тие немаат сила да се спротивстават. Сакам

да кажам дека не се виновни само судиите и покрај тоа што и тие треба да дадат одговори на некои прашања. Зошто инаку само кај нас се случува да дадеме судска функција на млади деца кои штотуку завршиле Правен факултет и кои кога ќе влезат во судница не знаат ни каде треба да седнат? Без знаење, темелитост и искуство нема да имаме ни добар судија ни добро судство.

Сега судиите се жалат дека немале услови, немале време и можности да си ја извршуваат својата професионална работа затоа што биле оптоварени со безбројни предмети. Зошто и дали сите тие спорови или тужби се навистина судски?

ТОРТЕСКИ: Кај нас единствен закон што може да се каже дека е тоа е Законот за облигационите односи. Тој постоел од бившо бившо време и сега е препишан. Нека ми извинат авторите ама е препишан. Законот за облигационите односи е најјакниот закон кој досега се практикува уште од римското право преку австроунгарската монархија и сега кај нас е препишан. Освен овој Закон ни еден друг не чини. Законот за кривично право не чини. Сменет е досега осум пати, ќе го менуваат уште еднаш. Праксата во Англија кажува дека и на 100 години кога ќе се промени еден член, се бунат сите. Не може секој ден закон да менувате. Го доведувате граѓанинот во една состојба да не знае што да прави. Многу карактеристично за нашава држава е прво и основно ние треба овие закони да ги скусиме како што е Уставот ку.

Се смета дека Уставот има други фалинки, но за него и за тоа до каде треба да одат зафаќањата во реформите на правосудниот систем ќе Ве прашам малку подоцна. Да Ве вратам на претход-

ното прашање. Ако нашите судии треба да судат само случаи од Облигационото и Кривичното право тогаш какви се останатите предмети, а се оперира со бројка од два милиони?

ТОРТЕСКИ: Тоа не е точно. Тие се несразмерно големи бројки и мислам дека тоа се злоупотребува и од страна на Врховниот и од страна на Апелациониот суд. Се манипулира со бројки кои воопшто не постојат. Ако имаме два милиони предмети тогаш значи и малечките деца тужат некого. Тоа е апсолутно невозможно. Станува збор за несудски предмети. Да речеме стопанските спорови воопшто не се од судска надлежност, никојпат и никаде на светот не биле судски спорови. Значи 600 илјади спорови се административни и од сферата на платежниот промет што е работа на службата за општествено книговодство, а не на судовите. Втората работа е баластот се прекршочните постапки. Што бара прекршочна постапка во надлежен суд. Една најтешка работа што на мене ми паѓа многу тешко како на човек и на адвокат кај нас нема сразмер и нема рамноправност во односот на тоа како се реализира заштитата и како на пример се остварува казната. Ако вие на државава наша златна и должите 1.500 денари по основ на прекршок ќе одите во Шутка во затворот и ќе си покопате 3 дена и ќе ве пуштат, но ако мене ми должите значи нема сразмер на заштитата на имотните права. Кога е нејзиното побарување тогаш таа знае да го наплати, а кога вие како граѓанин побарувате иако имате правосилна пресуда господ ако ви даде здравје ќе ви врати. Ние немаме извршување на судските одлуки. А за извршната постапка воопшто да не зборувам. Извршната постапка е нашата најголема слабост. Извршната постапка денес ги фаворизира тие што ни должат. Камо некому денеска да должите вие сте најсреќен човек. Никој не ве брка, никој не ве фаќа. Значи заштита на должникот, наместо заштита на доверителот. И сега се враќаме на првото пра-

шање зошто се лути Европа? И зошто на нам не ни веруваат? И зошто инвестициите кај нас не се инвестираат? Па ние должникот го штитиме, а не доверителот. Во Грција на пример тоа е решено многу едноставно. Тие имаат приватни извршни канцеларии. А вие знаете дека ако и кај нас се отворот тоа ќе биде ефикасно. Многу луѓе во Македонија би отвориле извршни одделенија. Овој суд ќе им додели по неколку илјади предмети и ќе им каже барајте ги должниците. Извршителот бидејќи е приватна канцеларија ќе го пронајде и си наплатува провизија врз основа на извршување. На тој начин би се решиле сите извршни предмети. Друго што е многу важно, кај нив има должнички затвор, а кај нас нема. Со отворање на вакви канцеларии ќе се отворот околу 2.000 работни места и тоа не на товар на државата, туку на товар на трошоците на извршување. Така би се стекнало доверба во државата дека функционира правниот систем.

ТОРТЕСКИ: За "Раштански лозја" не сум упатен и не сум запознаен. Ние бараме од Јавниот обвинител по секоја цена да обвинува секого. Ако тој најде дека нешто има јас верувам и сум верувал дека јавниот обвинител си ја врши својата функција. Јас можам да ви кажам дека како голем бранител сум имал тешки претреси. Јавниот обвинител секојпат бил на своето место. И големината на нашиот правен систем е во тоа обвинителот да обвинува, а бранителот да брани, а судот врз основа на доказите да суди. Генијално сум се чувствувал кога мојот браненик ќе го осудат на база на докази и кога јавниот обвинител ќе го ослободи заради тоа што нема докази. Тоа е убавината на правдата. Треба да видиме тие Пакистанци од каде на пример баш стасаа овде, да го најдат Љубета па тој да ги утепа. Зашто да ги утепа? Тоа време беше немилосрдно. Тогаш тепаше секој секого. И ако вие се најдете во една таква положба тешко е да се верува дека Љубе рекол утепајте ги... Тоа е мое лично мислење. Но, она пак што се случуваше со кривичната пријава за Фрчкоски, е тоа е многу жално и тажно. Тоа е реликт од минатото. Кај нас заради недоградениот

систем, заради немање јасна претстава за тоа кои сме, што сме, што бараме, каде одиме и на кого му се нудиме, на кого му се поддаваме, навистина се случуваат тажни нешта. За секоја катастрофа што ќе се случи мора да има дежурни виновници. Ќе ви дадам пример за едно дете што украдо точак и го фатиле. Тоа дојде кај мене да го бранам. Полицијата му обесила на вратот 68 други украдени точаци. За сите што дотогаш не беа најдени му судеа нему. Зошто? Затоа што Внатрешни не може да има неоткриени случаи. Само така рејтингот им се крева, цената им расте. Оттука да бидеш бранител во оваа наша земја и адвокат да бидеш, мора да си многу јак. А сме имале такви, бидејќи нашата земја Македонија давала и дала познати имиња извонредни правници како на пример Трајко Јовев, Нико Беака, Благоја Јаневски, Килиманов, Јанко Дика, дури и Фила Филота и неговиот син Тома Филота кои работат во Белград, а се од наше потекло и други светли лица чија желба за јакнење на адвокатурата беше извонредна и непоткуплива со никакви пари. Да спомнам дека не потклекнуваа дури и тогаш кога им беше претено со затвор. Како на: Јанко Дика, покојниот Јаневски, Саво Коцаров кој лежеше затвор седум години. Мене ми е мило и чест што сум колега со тие луѓе и што во најтешките времиња сме ја граделе адвокатурата. Денес доживеавме некаква антикорупциска комисија да работи на сузбивање на ова зло. Нам тоа не ни е потребно. Како може да биде нејзин член Михајло Маневски јавен обвинител од раѓање на кого во традиција му е да обвинува? Како може да е таму и мојот колега Трпеновски... што они прават? Ние имаме закон за испитување потеклото на имот. Имаме во Кривичниот закон за митото и корупцијата. Сè е во законите. Меѓутоа дали личи она што во последно време се прави. Тој што дава не е виновен, туку само тој што зема. А двајцата треба да одговораат. Некогаш прво се сечеше раката на тој што дава па после на тој што зема. Сега првиот е привилегииран и заштитен. Со ова се отвора нов процес за кој ќе нè кара Европа. Со вака поставена антикоруп-

Независниот судски буџет ќе реши многу од натрпаните проблеми, особено за неговата независност и самостојност. Но, што ако и Јавното обвинителство продолжи да функционира како инструмент на власта, а не на правосудниот систем?

ТОРТЕСКИ: Не сте во право вие тука. Заради тоа што обвинителството не е во служба на власта. Обвинителството е независна институција. Единствено кај обвинителството постои хиерархијата. Јас сум 40 години во адвокатурата, и со обвинителите сум имал најжестоки судири. Никој не може таа улога да ја сфати. Прво обвинителите воопшто не се службеници на судот. Тие обвинуваат. И должност им е да обвинуваат.

Вие велите дека и сега е така?

ТОРТЕСКИ: И сега е така.

Јавноста беше сведок на т.н. "големи случаи"; за луѓе од претходните гарнитуре на власта за злоупотреба на службена положба (крадење), случајот со Љубе Бошкоски (Раштански лозја). Случајот со атентатот на Лигоров и кривичната пријава за проф. Фрчкоски и др. За што всушност станува збор и зошто ваквите случаи завршуваат како издишан балон? Каде е тука проблемот во обвинителството, полицијата, во судовите во властите или каде е проблемот? Еве сега ни се случува тогашниот јавен обвинител да биде обвинет неофицијално дека тогаш не си ја вршел работата од позиција на јавен обвинител.

циска комисија не може Маневски или Трпеновски или јас да откриеме било што. Ваквите комисији по правило постојат за да се заштитат корумпираните елементи, за да се замнжи пред злосторот, да се фатат младите што украле точак, а големите ќе останат надвор од законите и правдата. Видовте ли досега антикорупциската комисија да извадила пред правдата макар и еден случај Тоа е направена игра за големите мајмуни да се кријат.

Се смета дека кај нас адвокатурата е запоставена иако е мошне значајна за функционирањето на правната држава, ако не и повеќе од судството. Како ги доживувате нападите врз адвокатите од страна на државните структури, па дури и од некои дипломати? Можете ли да кажете дека односот адвокат-клиент е секогаш (и денес) свето правило?

ТОРТЕСКИ: Сликата на адвокатурата е многу жална и тажна. На адвокатурата никој не мисли. Како што не мислеа 45-тата сега пак е оставена сама. Секаде на светот, ако земете во Европа, а нели Европа нè кара, па дури и во Америка, адвокатот има своја таканаречена парохија. Значи ако сум јас адвокат од Тафталице до Карпош 2. На адвокатот мора да му биде загарантиран предметот на работата. Он плаќа порез, и ако вие енормно многу го зголемите бројот на адвокати тогаш тоа нема да може да биде можно. Денеска кој од каде избегал и нема што друго да прави станал адвокат.

Мислите дека денеска релативно лесно се станува адвокат?

ТОРТЕСКИ: Не се станува лесно, особено вистински адвокат тешко се станува. Е сега 1.880 адвокати, тие навистина се борат за егзистенција. Нашиве сметаат дека егзистенцијата треба да се обезбеди преку конкуренција. Конкуренцијата кај нас се сведува на примитивизам. Можете ли да замислите какво невкусно шаренило е создадено во нашата адвокатура. На пример во случај за убиство на дете вчерашен адвокат апелира жалбена постапка пред Врховен суд. Тоа не може така да биде. Ама бидејќи кај нас може, не личи. Да им појдеш на пет судии на Врховен суд кои можат да донесат пресуда за смртна казна, такво малечко шупелче што вчера станало адвокатче не може да им дојде и да им блефира. Тоа на светот никаде го нема. Тоа Европа не го трпи. Ако прашувате како тоа таму се прави ќе ви речам многу јасно и многу едноставно. Таму на пример има адвокат послужител. Јас нели сум доајен, а тој послужител. Тој ќе трча по сите докази, ќе ги подготвува, ќе чиракува па дури подоцна ќе биде приправник. Ќе ми донесе резултати, а јас како постар адвокат ќе пледирам пред Апелациониот суд.

Значи мора да функционира хиерархијата?

ТОРТЕСКИ: Да хиерархијата. Но, адвокатурата беше девалвирана и со уште еден друг закон, Законот за нотари. Ова е уште една нивна волонтистичка одлука заради која Европа пак ќе не кара. Ја направиле нотарската дејност не од незнаење туку од непринципиелност. Знаете ли што е нотар? Тој е писар. Принудија дипломирани адвокати да полагаат за писари. Па дури и судии, јавни обвинители и адвокати со веќе положен адвокатски испит. Бескрајно беа понижени со барањето да полагаат и писарски испит. Заради гаранција на приходот сега и доктори на науки кандисуваат него да

го полагаат. Но, според мене станува збор за нејзина девалвација со цел до крај да ја уништат. Потврда за ова е што за адвокатите не можеше, а за нотарите направиле парохии. На 20 илјади луѓе еден нотар. Сега веќе нотарската дејност е значителна работа, адвокатот е мал пред нотарите. Е и ова никаде на светот го нема. Тоа Европа го гледа и вели нешто не сте за машала. Тоа значи дека воопшто не се мислеше на адвокатурата како јавна и независна функција ниту како значајна за општеството.

Дали на вака девалвираната адвокатура може полесно да ѝ бидат упатувани обвинувања и закани?

ТОРТЕСКИ: Ако мислите на мене во случајот Фрчкоски, да. Јас му бев бранител и го бранев од душа. Го зајадое пред избори кога требаше да има гласање. Јас му се најдов. Се завршија изборите заврши и фарсата па се откажаа од постапката. Кој е тој монструозен систем. Значи тука не се виновни судиите, туку се виновни политичарите. А ние искрено да кажеме немаме политичари. Да биде иронијата поголема требаше баш Љубе Бошкоски да го затвори.

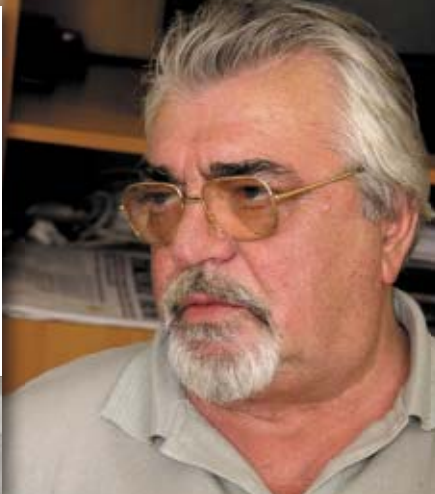
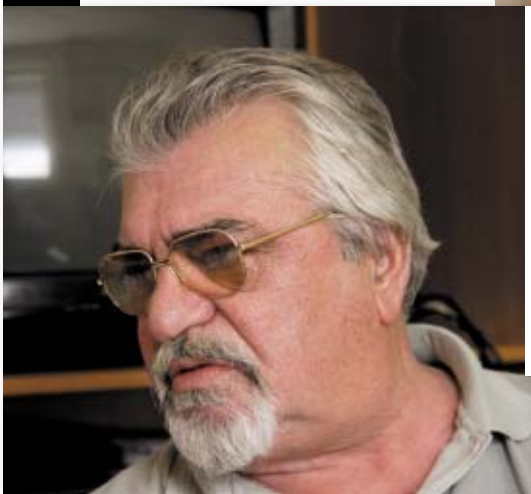
Сега Љубе Бошкоски, како поранешен министер се најде во таква ситуација, со таа разлика што тој избега или му овозможија да ја напушти Македонија. Вербално се обвинети и неговите адвокати.

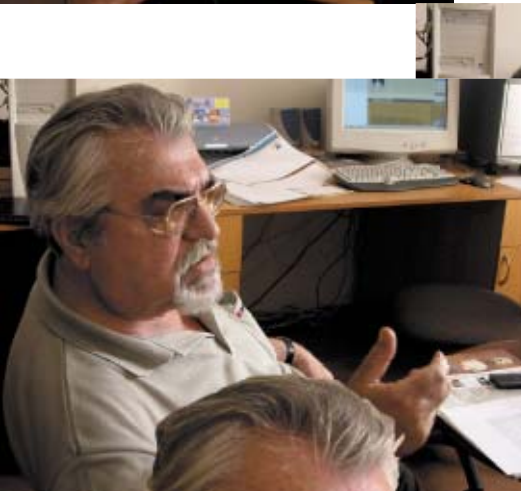
ТОРТЕСКИ: Мора да избега човекот, што да прави. Јас реков на секоја една власт односно политичари што си умислуваат дека се тоа, им требаат дежурни виновници. Во таква ситуација никогаш не знаеш дали, кому и кога ќе му дојде редот. Сигурност нема никој. Што се однесува за притисоците и обвинувањата врз адвокатите морам да го кажам следново. Најтешката заклетва во адвокатурата е да се чува доврната тајна од клиентите и за добро и за лошо. Затоа и забележувам на колешката Куновска кога кажа дека Амбасадорот Батлер му овозможил на брат Љубе да избега во странство, во својство на негов адвокат. Ако овој податок го сознала, а го објавила во јавноста, тогаш таа се огршила од јавната функција за која се заколнала. Таа заклетва во себе ја вклучува секоја тајна и податок во врска со клиентот, без оглед дали тој заслужува казна или не. За оваа нејзина изјава по сите светски и европски правила се забранува лиценца за работа.

До каде треба да оди зафаќањето на реформите за да може да ни се среди правосудниот систем и да не не кара Европа, а за да си ги решиме проблемите не само во сферата на третата власт, не само во однос на правото и на правдата, туку и во однос на разрешување на севкупната криза со која е соочена Македонија?

ТОРТЕСКИ: Па добро сега јас реков на почетокот ништо не е толку трагично ако не е малку и комично. Во секоја трагедија има и комедија. Вие викате грдо. Ништо не е толку грдо колку што личи на грдо. Ние едноставно без систем ги решаваме работите. Судството само по себе не е виновно затоа што тоа е резултат на општествените и на општите состојби. Кога зборуваме за правосудството тоа е во зависност од многу сегменти. Јас прво реков во однос на приходите што судијата ги зема не може да имате сиромашен судија, а да не очекувате дека ќе биде корумпиран. Тоа едноставно не може. Судијата мора да има добра плата. Замислете вие да штрајкува судија. Тоа го

нема никаде на светот. Судијата мора да биде високо котиран во ова општество.

До каде треба да одат другите зафаќања?

ТОРТЕСКИ: Другите зафаќања треба да одат во насока да се променат сите некавалитетни закони односно што е можно побрзо да се направи усогласувањето со европското законодавство. Исто така, мора прецизно да се усогласат надлежностите на судовите, како и бројот на предметите што еден судија треба да ги реши. Кадровската политика е посебно чувствителна кога е судството во прашање. На пример, сега претседател на Уставниот суд е мојата добра колешка госпоѓа Ингилизова, според мене таа не може да биде претседател на овој суд, бидејќи таа беше претседател на Кривичен совет на Окружниот суд кога решаваше по жалби. Знаете ли што значи да се биде претседател на Кривичен совет кој одлучува по жалби? Тоа е страшна работа, бидејќи тука паѓаат смртни пресуди. Таа на 15 минути ги темпираше предметите. Во една пригода и реков дали е можно за 15 минути да одлучите кога за ова време не само генералите, туку полот не можете да го утврдите.

Господине Тортевски, дали се има капацитет сега внатре во судовите да се покренат реформите покрај расположбата на владејачите да дадат пас за осамостојување и средување на правосудниот систем?

ТОРТЕСКИ: Има прекрасни луѓе. Иако за млади зборувам, теоретски многу добро подготвени. Јас им ги гледам пресудите, ако се млади гледам дека се добро образложени. Гледам дека е внесен голем правен резон. Меѓутоа тоа треба да се систематизира и да се регулира на некое ниво и од нив да се бара само квалитет. А тоа значи старешината на судот да биде прифатен авторитет. Тој ако биде старешина да го почитуваат. Сегашниот судски совет не е респектабилно и вистинско тело. Од каде знае сега на пример Судскиот совет кој судија како решава. Инаку Софрониевска беше, работеше во Судот на Здружен труд. Работеше работни спорови. Не знам дали има напишано некоја пресуда од Облигационо граѓанско право и од Кривично право. Кога стана претседател на Апелациониот суд осум месеци само примаше луѓе да и честитаат дека станала претседател. Колку сето ова и да ја иритира, факт е дека нема прави луѓе на право место. Исто така мислам како претседател на Апелациониот суд ниеднаш не судела потешки предмети што е во надлежност на претседателот на Апелациониот суд, а што нејзините претходници го практикувале.

Ако на позиции се луѓе кои таму стигнале според други критериуми што во себе не го вклучуваат и квалитетот, тогаш какви се можностите реформите во судството да се случат и по внатрешна иницијатива. Има ли во судството луѓе со мотив, желба и знаење што сепак можат да повлечат напред?

ТОРТЕСКИ: Во Врховниот суд на Македонија има неколку колеги, при тоа не мислам на Претседателот на Врховен суд кој инаку е добар човек но е професор на Правниот факултет. Ако е професор нека си биде професор. Не може професор којшто држи катедра на Правниот факултет да биде претседател на Врховен суд. А на пример може да спомнам дека Агим Мифтари е човек од кариера. Тој е претседател на сите судии во Македонија. Ако Агим Мифтари ја кажува вистината како што јас сега ја кажувам, тогаш на Мифтари му забележуваат, тоа го кажувам во име на судиите.

Професорот Симеон Гелевски е дојден по чудна случајност. Тој не е судија од кариера. Знаете што значи судија од кариера? Агим Мифтари од приправник дојде до судија на Врховен суд. Ние го знаеме и како општински судија и како апелационен судија, го знаеме и како врховен судија. И не е случајно избран за претседател на Здружението на судиите. Има околу пет-шест судии од кои покрај Мифтари ќе го именувам и колегата Дане Илиевски и други како него кои вредат. Не е точно дека немаме кадри, но треба и адвокатурата да се даде на адвокати од кариера, а не тие да влегуваат таму од немајкаде, ad hoc. Судовите на судиите, владата на владарите, политиката на политичарите и да се заборава дека треба да му се врши влијание на судот.

Дали заради овие вакви луѓе кои сепак ги има сте оптимист дека реформите ќе тргнат на подобро затоа што е факт дека се неопходни?

ТОРТЕСКИ: Бездруго. Заради тоа што, да речеме, на оваа тема нема опозиција. Судството мора да оди напред без разлика дали сакала Европа. Инаку да не се радуваме многу за Европа. Јас пак сега ќе се вратам малку назад што значи за Европа успешен и скап адвокат. Адвокат што зема многу пари и ги корумпира судиите. Инаку што би значело успешен и скап. Секој адвокат си е успешен адвокат, а што значи и скап тоа значи малку да осурува нели. Тоа е корупцијата. Да не нема Европа корупција? Но не значи дека ние треба сè да пресликуваме. Кај нашите судии може да има корупција, јас мислам дека има, меѓутоа јас знам судии што биле "корумпирани" за две шици. Или за пар чевли. Но тоа не е тоа. Нашите судии во основа не се такви да си ја забораваат улогата. Но, тоа не значи дека треба да се рашири и продлабочи мрежата на корупцијата. А тоа значи: големите богаташи заедно со Владата да не навлезат во системот на правосудието за да го корумпираат до таа мера да можеме ние да паѓаме на секој испит. Големите милијардери ние очекувавме, да речеме, цел век очекувавме дека некој ќе ги викне. Конечно и социјализмот имаше арами и сега народот зборува за ајдуци. Ние мислевме ќе ги викне оние што ја уништија индустријата за да станат милијардери. Ама не, тоа не се случи. Но секојпат ние објективно сме гледале и сме викале ќе дојде добра власт која ќе ги сослуша, ќе ги раслуша, ќе ги види. Не дојде. Ниту во социјализмот, ниту во комунизмот, ниту во капитализмот. Кога зборуваме за подобрување на ажурноста ќе ви кажам

само едно. Ќе го спомнам, случајот со Миле Крцковски кој и денеска е жив на 90 годишна возраст и беше заменик секретар за правосудство во претходниот систем. Еден од највидните правници пред кого сме наведнувале глава сите други. Државава наша нему му нареди да оди да биде претседател на судот во Тетово. Миле Крцковски отиде во Тетово. Тетово беше најнеажурен суд во Македонија. Направи за една година голема ажурност. Знаете што значи тоа? Денеска тужба поднесуваш, утре покана добиваш. Само он им рече на нив "Другари судии дојдете овде кај мене малку, Јас сум Миле Крцковски и сум претседател сакале вие или не. Не сакам многу да зборувам: "Никој по мене на работа нема да дојде никој пред мене нема да си оди". Да видите каква ажурност се случи. Што значи овој проблем го имало и тогаш, а може да се реши и денес. Но тогаш се знаеше што значи да се биде претседател на Окружен суд, за разлика од денес. Тој е надлежен за сите претседатели на Основните судови. Скопскиот Окружен суд до Гевгелија ги има судовите. Претседателот на судот, на Окружниот суд Димитар Стојчев - Цуце знаеше секој предмет до каде е, каква е постапката итн. Тој имаше ингеренции да разреши и да постави судија. Тоа беше еден однос на старешинство. Такви беа и во јавното обвинителство. Тоа беше однос на почитување на старешинството. И сега кога дојде јавниот обвинител Прчевски најжално беше што 18-те слики на сите републички јавни обвинители ги снеса од јавното обвинителство. Тоа е срамно и жално. Кој е Прчевски, во однос на првиот републички Јавен обвинител Јован Дуковски и другите негови следбеници. Да ги симнеш тие слики на луѓе кои со генерации работеле. Како во адвокатурата да речеме мојата слика да ја симнат, не оти мене ми значи туку е многу битно за негување на традицијата. Сум бил претседател на Комора, и скопска и републичка и државна и сега да дојде некое младо јунче и да ја симне сликата како државата да почнува од него. Таа традиција Европа ја негува. Ние не одржуваме традиција. Не се радуваме на 41-ва, не се радуваме на 45-та, не се радуваме за 48-ма како ние да ја направиме сега Македонија 90-та година. Постојано ли ќе правиме држава. Македонија не тргнала од нас ниту од луѓето пред нас. Како ќе има традиција без луѓето што постоеле, не заради нив ниту за коските нивни, но почитувајќи го тоа што тие луѓе го сториле, што тие нешто правеле за оваа земја, тоа ги крепи корените на генерациите по нив и по нас.

Да завршиме со тоа дека нашето судство има уште една предност, а тоа е дека нашиот народ всушност тешко се одлучува да влезе во судски спор.

ТОРТЕСКИ: Нашиот народ тешко се суди и тужи. Значи не му е во менталитетот. Јас сум читал прашалници не од оваа Југославија туку од првата Југославија. Покрај другите прашања за име презиме и друго го пишуваше и следново "дали се радо парнички". Нашите не се радуваат со тоа ако човек постојано се парнички. Нашите луѓе бегат од судење. Јас сум имал прилика во мојава кариера да видам луѓе кога си остваруваат свое право да плачат во судот затоа што велат дека сефте во судот доаѓаат. Значи, нашиот народ не е парничарски народ. Нашиот народ знае да простува. Ние направивме сега секој секого да тужи. И кога ќе речат два милиони спорови со два милиони народ, мене ми се плаче. Тоа не се никакви спорови, воопшто не се спорови. Таквите спорови ги решаваат добри судии, тоа го решаваат, како што ви реков, со претходно рочиште. Ние сме имале судии на кои капа можам да им симнам. Ќе ги викнат странките и ќе им речат ајде да се спогодите. На тој начин 90 отсто од спорите се решаваат. Сè е во начинот на постапката и во односот на судиите спрема спорите, а во сооднос на нивното знаење. Не може од факултет да го донесете и веднаш да знае да суди.

Господине Тортески, имајќи ги предвид сите работи што досега ги кажавме, хипотетички може ли еден или петмина мажи како споменатите Крцковски или Мифтари за брзо време, доколку навистина се сака Македонија да добие независно, ефикасно судство, можат ли вакви неколкумина мажи да ги средат состојбите?

ТОРТЕСКИ: Прашањето е малку хипотетично, меѓутоа јас верувам во луѓето. Само добри и здрави кадри можат ова да го решат. Кадри на кои оваа држава може да се потпре, во кои ќе има верба. Кадри кои ќе опонираат на сите притисоци. Луѓе кои се родиле со здрав разум, добра логика, добра правничка подготвеност, дисциплинираност во однос на работата и со почитување на професионалноста. Со нивниот труд да се докажеле и сите пониски судии да веруваат во нивниот квалитет. Такви луѓе ние имаме и ако на нив им се препуштаат реформите, јас верувам дека може со извонреден успех и да се реализираат.